

de næppe tilgængelige for almindelige dødelige forskere; for papirkvaliteten forringedes fra ca. 1860, sådan at de bevarede eksemplarer smuldrer, når man prøver at blade i dem. Kun en forsvindende del af de gamle serier af aviser er blevet mikrofilmet; navnlig de gamle årgange af provinspressen er derfor i færd med at forsvinde og kan ikke erstattes. At få denne uerstattelige kilde til danske historie og kulturhistorie reddet ved at restaurere et af de bevarede sæt eller i hvert fald mikrofilme dem, er en opgave, som Kulturministeriet bør give bevilling til. Det vil også gøre denne oversigt over alle danske aviser mere meningsfuld.

Jette Søllinge og Niels Thomsen har givet os et fornemt værktøj med denne bog om dagspressen. Nu mangler vi blot et tilsvarende register over en anden gruppe historiske kilder, der er mindst lige så vigtig: tidsskrifterne, siden 1700-tallet et hovedforum for offentlig debat og samtidsskildringer af en fyldigere og også mere lødig karakter end avisstoffet. Et forsøg på en sådan fagopdelt tidsskriftfortegnelse strandede i 1970'erne. Det er en opgave, som forskningsrådene i samarbejde med Det kongelige Bibliotek burde tage op og løse – opgaven er ikke uoverkommelig.

Kristian Hvidt

HENRIK BREDMOSE SIMONSEN: Kampen om Danskheden. Tro og nationalitet i de danske kirkesamfund i Amerika. Aarhus Universitetsforlag, 1990.

Med ganske få undtagelser har migrationshistorien hidtil beskæftiget sig med »den danske ende« af begivenhederne, så det er et velkomment bidrag, Henrik Bredmose Simonsen har ydet til vores kendskab af forholdene for de af vore landsmænd, som blev indvandrere i U.S.A. Dertil kommer, at det er en medrivende og veldisponeret beskrivelse af, hvorledes immigranternes medbragte arv af enten indremissionsk eller grundtvigiansk tankegods påvirkede udviklingen inden for Den danske Kirke i Amerika. De store forskelle i opfattelsen af, hvor langt ind i hverdagslivet troslivet gik, prægede uundgåeligt klimaet inden for kirken og bidrog uden tvivl til, at så mange danske følte sig frastødt og valgte ikke at deltage i noget menighedsliv overhovedet. For grundtvigianerne var selve troslivet kun en del af det store kompleks, som udgjordes af religion, sprog, kultur og fællesskab om deres danske arv, mens det essentielle for tilhængerne af indremission var »det ene fornødne«, omvendelse og tro, og hertil behøvedes strengt taget ikke det danske sprog.

De meget grundige kildestudier, som ligger bag bogen, giver mulighed for en spændende sammenfletning af de hidtil kendte værker med den løbende diskussion, som den udspandt sig i den dansk-amerikanske presse og Højskolebladet. Desuden sættes polariseringen inden for Den danske Kirke op til splittelsen i 1894 i en grundtvigiansk og en indremissionsk retning ind i en interessant sammenhæng med den økonomiske krise i det amerikanske samfund i de nærmest foregående år. HBS ser den stærkere markering af de to fløjes standpunkter, som fører til bruddet, som et resultat af, at danskerne rykkede tættere sammen i de forskellige miljøer i en vanskelig og usikker tid. De indremissionske præster bestyrkedes i deres grundopfattelse ved at betragte det mere eller mindre fundamentalistiske amerikanske kirkeliv omkring dem, mens den grundtvigske kristendomsopfattelse, der også indeholdt de folkelige og nationale strenge, var

ganske uden sidestykke i det bibeltro Amerika. HBS føler, at det var disse meget forskellige opfattelse af at være dansk i Amerika, snarere end teologien, som førte til splittelsen, og han drager den spændende konklusion, at udfoldelsen af de forskellige syn på tro og nationalitet på længere sigt betød, at de to danske kirkeretninger i forhold til andre indvandremiljøer i Amerika kom til at indtage to ekstreme holdninger til deres nationale baggrund: Grundtvigianernes orientering mod det gamle land blev usædvanlig markant, mens indremissionsfolkene kom til at stå for en sjældent udpræget underordning af deres danske baggrund og sprog.

Bogen indeholder også en skildring af de vigtigste danske kolonidannelser. Fra grundtvigiansk side blev der udfoldet store bestræbelser for at samle immigranterne i kolonier, hvor de var talrige nok til at understøtte en menighed. Dansk Folkesamfund, som grundlagdes i 1887 af Frederik Lange Grundtvig, N.F.S. Grundtvigs søn, var meget aktiv på dette felt. Disse kolonier skulle fremme et folkeligt-nationalt fællesskab omkring menighed, hverdagsskole, højskole og andelsforetagender for derigennem at bevare dansk sprog og tilknytning, og de skulle kun være i begrænset kontakt med det omgivende samfund – det der er blevet betegnet »lille Danmark«-drømmen. Det var vigtigt for grundtvigianerne at undgå en adskillelse af det religiøse liv fra hverdagslivet, begge dele skulle præges af dansk sprog og kultur.

Der fandtes også enkelte kolonier præget af Indre Mission, men her var omvendelse og tro det væsentlige, og der var ingen grund til at isolere sig fra det amerikanske samfund, idet man følte, at disse ting var vigtige for alle, ikke kun for danskerne. Sprogovergangen og assimilationen foregik derfor meget hurtigere i disse samfund.

Det er en grundig og omhyggelig gennemgang, vi her har fået af danskernes trosliv efter immigrationen og den indflydelse, de to kirkeretningers forskellige indstilling til bevarelse af de danske traditioner havde på assimilationen. Gennem udviklingen i de forskellige kolonier anskueliggøres forskellene i praksis på en overbevisende måde, således at et samlet billede af »Kampen om danskheden« tegner sig, ikke mindst ved den nye inddragelse af de amerikanske samfundsforholds indflydelse på religionsstriden blandt danskerne.

Jette Mackintosh

SVEN FRITZ: Affärsbankernas aktieförvärvsrätt under 1900-tallet första decennier. Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Economic History 14. Stockholm, Almqvist & Wiksell International, 1990. 181 s. SEK 165,-.

Sven Fritz fra Ekonomisk-historiska Institutionen på Stockholms Universitet har skrevet denne bog som led i et større projekt om de svenske emissionsselskabers historie. Bogen behandler de lovgivningsmæssige rammer for svenske bankers ret til at handle med aktier for egen regning. Bankers handel med aktier sker bl.a. i forbindelse med aktiemissioner ved dannelse af nye aktieselskaber, forhøjelse af eksisterende selskabers aktiekapital og i forbindelse med omstruktureringer af selskaber. Denne aktivitet går i dag under betegnelsen 'investment banking'. Set i banklovsperspektiv drejer spørgsmålet sig om bankers ret til at erhverve aktier